

76. *Buxaceae* DUMORT. — zimostrázovité *)

Lit.: DALIMORE W. (1908): Holly, Box and Yew. London. — PAX F. (1927): Buxaceae. In: Die Pflanzenareale 1/7: 82, map. 70. Jena. — PODHORSKÝ J. (1939): Der Buxbaum, eine „aussterbende“ Holzart. Bl.-r Naturk. Naturschutz. 26: 91–92. — HATUSIMA S. (1942): A revision of the Asiatic Buxus. J. Dept. Agr. Kyusyu Imp. Univ. 6: 261–342.

Většinou vřdyzelené dřeviny, někdy byliny či polokeře. Listy vesměs vstřícné, zřídka střídavé, jednoduché, bez palistů. Květenství nejčastěji úžlabní klubička, někdy klasy. Květy drobné, jednopohlavné, pravidelné, bezkorunné. Samčí květy se 4–(6–30) tyčinkami a zakrnělým pestíkem; samičí květy se svrchním, obvykle 3pouzdrým semeníkem, s 1–2 obrácenými vajíčky v každém pouzdru a s rudimenty tyčinek. Plod většinou tobolka, zřídka peckovice nebo bobule. Semeno s hojným endospermem a masíčkem. — 6–7 rodů s 50 (podle některých autorů s 30–100) druhy převážně v subtropickém a tropickém pásu s. polokoule.

1. *Buxus* L. — zimostráz

Buxus LINNAEUS Sp. Pl. 983, 1753.

Vřdyzelené keře nebo nízké stromy; dřevo roztr. pórovité bez jádra. Listy vstřícné, jednoduché, celokrajné, krátce řapíkaté. Květenství úžlabní klubička, uprostřed 1 pestíkový a na obvodu několik prašnickových květů. Prašnickové květy se 4 kališními lístky, 4 tyčinkami a se zakrnělým pestíkem; pestíkové květy obklopené listenci, čnělka silná, vytrvalá, blizna dvoualočná. Plod pouzdrosečná tobolka se 2 semeny v každém pouzdře. — Asi 50 druhů od mírného do tropického pásu s. polokoule. — Entomogam.

1. *Buxus sempervirens* L. — zimostráz vřdyzelený Tab. 71/2

Buxus sempervirens LINNAEUS Sp. Pl. 983, 1753.

Keře až nízké stromy 1–5 (–8) m vys. s mělce brázditou borkou. Větve krátké, letorosty hranaté, zpočátku pyřité, později lysé, hustě olistěné. Listy podlouhle vejčité až eliptické, 1,5–3,0 cm dl., 0,5–1,5 cm šir., svrchu tmavozelené, lesklé, na rubu žlutozelené, oboustranně lysé, kožovité. Květy drobné v úžlabních klubičkách, uprostřed pestíkový květ s 5–6 zelenavými listenci se vzhledem okvěti, blizny 3, mezi nimi žláznatý terč; okolo středního pestíkového květu četné květy prašnickové, tyčinky 4 se ztlustlými nitkami. Plod pouzdrosečná tříohá tobolka pukající 3 chlopněmi; semena černá, silně lesklá. IV. Ff. Tox.

$2n = 28$ (extra fines)

Variabilita: Značně proměnlivý v charakteru růstu, zbarvení a tvaru listů. Statné keře až menší stromy s listy přibližně 2× delšími než širokými se řadí k var. *arborescens* (MILL.) L., a pokud jsou listy 3–4× delší než široké, k var. *angustifolia* LOUDON. Pouze pěstovaná je var. *suffruticosa* (MILL.) L., zřídka dorůstající výšky přes 80 cm a většinou sterilní; rovněž pěstovaná, ale statného vzrůstu s listy jen asi 1,5× delšími než širokými je var. *roundifolia* BAILLON.

Ekologie a rozšíření v ČR: V ČR není původní, je však běžně pěstovanou okrasnou dře-

vinou. Nejlépe roste v polostínu na čerstvě vlhkých půdách od nížin do podhorských poloh. Nenáročná mrazuvzdorná dřevina odolná vůči imisím, částečně i k suchu.

Celkové rozšíření: Západní a j. Evropa, na sever do Velké Británie, na východ do Malé Asie (na Kavkaze nahrazen 2 blízce příbuznými druhy), na jih do Alžíru. — Mapy: HEGI 5/1: 206, 1924; MEUSEL et al. 1978: 273; KRÜSMANN Evropské dřeviny 57, 1978.

Význam: Běžně pěstovaná okrasná dřevina v parcích, sadech i na hřbitovech. Dobře snáší sestřihávání a tvarování, vhodná pro živé ploty. Nejčastěji se vysazuje cv. *Suffruticosa* vhodný pro nízké živé ploty, dále je to cv. *Angustifolia* s úzkými listy, cv. *Aureovariegata* s listy žlutě panašovanými, cv. *Bullata* s listy puchýřovitě vyduťnými a cv. *Elegans* s listy na okraji bělavě lemovanými, které se vysazují většinou ve skupinkách. Jako solitérní keř nebo pro vysoké stříhané tvary se používá cv. *Arborescens*. Řidčeji se pěstují i další formy, např. drobný cv. *Agram* (původní v Makedonii), cv. *Glaucia* s modrozeleným nádechem zbarvení listů, popř. cv. *Undulifolia* (se zvlněnými okraji listů). Introdukce do ČR v r. 1835 (Praha, Královská obora).

Poznámka: Zřídka se pěstuje *Buxus microphylla* STEBOLD et ZUCC. původem z jv. Asie. Je to mrazuvzdorný nízký keř (někdy až poléhavý) s drobnými listy.

*) Zpracoval J. Koblížek

Tab. 71: 1 *Anoda cristata*. – 2 *Buxus sempervirens*, 2a – zralý plod, 2b – semeno.

318 *Chamaesyce*

